

Η μετα-αλήθεια και ο Σύριζα και γιατί χαμογελάει ο Γκέμπελς

Του Ηλία Ιωακείμογλου

Το παιχνίδι της μετωνυμίας

Αυτό που παλιότερα γνωρίζαμε με το όνομα του «γκεμπελισμού», σήμερα έχει μετονομαστεί σε Μετα-Αλήθεια· λες και η αναφορά στο ναζισμό, στις πιο σκληρές πτυχές της ιστορίας θα πληγώσει ή θα θίξει κάποιον, και ένας πολιτισμένος άνθρωπος θα έπρεπε αυτό να το αποφεύγει. Αυτή η μετωνυμία, της μετα-αλήθειας αντί του γκεμπελισμού, δεν είναι μια μεμονωμένη περίπτωση· μια ολόκληρη σειρά από έννοιες που παραδοσιακά χρησιμοποιούσαμε στην Αριστερά, έχουν τώρα καινούργιο όνομα. Για παράδειγμα, έγινε τώρα συνηθισμένο να μιλάνε για τις «ελίτ» αντί να χρησιμοποιούν την παλιά καλή έννοια της «κυρίαρχης κοινωνικής τάξης» ή της «αστικής τάξης» ή της «άρχουσας τάξης», ίσως επειδή φοβούνται ότι ο συνομιλητής τους θα τρομάξει από τη βιαιότητα των λέξεων, ή μάλλον, από τη βιαιότητα των προθέσεων που αυτές προδίδουν. Ενώ, από την άλλη μεριά, ποιον θα μπορούσε άραγε να τρομάξει η χρήση της λέξης «ελίτ» και η οποιαδήποτε αναφορά στην έννοια της «μετα-αλήθειας»; Στην καλύτερη περίπτωση, η χρήση τους υποδηλώνει πόσο μορφωμένος είναι αυτός που τη χρησιμοποιεί.

Υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που ευνοούν αυτή τη μετατόπιση των λέξεων· ίσως να υπάρχουν πολλοί, ίσως οι περισσότεροι, που η τύχη τούς έφερε λιγότερο κοντά στα βιβλία και τη βιωμένη δημόσια ιστορία, και των οποίων η ιστορική μνήμη ξεθωριάζει με γρήγορους ρυθμούς τώρα που ο νεοφιλελευθερισμός εκπαιδεύει κάθε νέα γενιά να νιώθουν ότι ζουν σε ένα είδος διαρκούς παρόντος, χωρίς ιστορικό παρελθόν· πόσοι γνωρίζουν, άραγε, σήμερα, ποιος ήταν ο Γκέμπελς και οι μέθοδοι που

χρησιμοποιούσε για να διαστρέψει την αλήθεια;

Αυτό το παιχνίδι της μετωνυμίας, που αδειάζει τις λέξεις από τις αιχμές τους, είναι παλιό, και σίγουρα θα αναδεικνύαμε πρωταθλητές σε αυτό ολόκληρη τη γραμμή οργανώσεων και κομμάτων που προέκυψαν από τον παλαιό Συνασπισμό, αλλά πάνω από όλους τον κυβερνητικό Σύριζα.

Από πού απορρέει, όμως, ο ισχυρισμός ότι οι όροι «μετα-αλήθεια» και «γκεμπελισμός» είναι συνώνυμα ή έστω παραπλήσιες έννοιες;

Μετα-αλήθεια και γκεμπελισμός

Τόσο η έννοια της μετα-αλήθειας όσο και του γκεμπελισμού, είναι το όνομα μιας μορφής ανορθολογισμού που διεκδικεί επιθετικά την πρωτοκαθεδρία από τον ορθολογισμό· όχι όμως με ανοιχτά επιθετικό τρόπο, όχι όπως ο Χριστιανισμός και οι άλλες θρησκείες· είναι ένας ανορθολογισμός που ενδύεται τα εξωτερικά γνωρίσματα του αυθεντικού ορθολογισμού προκειμένου να πάρει τη θέση του και να στραφεί εναντίον του διαβρώνοντας την εσωτερική του συνοχή. Η μετα-αλήθεια χρησιμοποιεί ως υλικά τις μισές αλήθειες και ατόφια ψέματα, ατάκτως σωρευμένα και παράλογα διασυνδεδεμένα, πάντα όμως υπό την εξωτερική όψη της ορθολογικής απόδειξης· αλήθειες που μπορούν να επαληθευτούν με το κριτήριο της πρακτικής ανακατεύονται αλλοπρόσαλλα με ανακρίβειες και αποσιωπήσεις, και το σημαντικό αναμιγνύεται σε ίσες δόσεις με το ασήμαντο. Η μετα-αλήθεια είναι μια τέχνη του αμαλγάματος και του υπονοούμενου· είναι το προϊόν μιας διαδικασίας που παίρνει ως πρώτη ύλη την ίδια την πραγματικότητα και τη μεταποιεί με τα εργαλεία του ανορθολογισμού ώστε να διαστρέψει το νόημά της.

Τα παραδείγματα είναι καθημερινά από την πολιτική πρακτική μιας κυβέρνησης που εφάρμοσε το τρίτο μνημόνιο και της οποίας τα στελέχη ομιλούν και φέρονται με τρόπο που θέλει να μας

πείσει ότι ζούμε κάτι άλλο από αυτό που έχουμε υποστεί ακριβώς χάρη σε αυτή την κυβέρνηση.

Παράδειγμα πρώτο: Το ποσοστό ανεργίας δεν βρίσκεται πια σε δυσθεώρητα ύψη· ιδού μια αναμφισβήτητη αλήθεια. Αυτό που αποσιωπάται από την κυβέρνηση είναι ότι η μείωση της ανεργίας οφείλεται στη μετανάστευση εκατοντάδων χιλιάδων νέων από την Ελλάδα προς άλλες χώρες, οφείλεται στην εκρηκτική αύξηση της μερικής απασχόλησης, της επισφάλειας, και της περιθωριοποίησης μακροχρόνιων ανέργων και αποθαρρημένων που δεν αναζητούν πια εργασία.

Παράδειγμα δεύτερο: Ο δείκτης της φτώχειας μειώθηκε· είναι και αυτό μια αναμφισβήτητη αλήθεια. Αυτό που αποσιωπάται είναι ότι ο δείκτης της φτώχειας είναι λανθασμένος, διότι όσο μειώνεται το ΑΕΠ τόσο μειώνεται και ο δείκτης· είναι τόσο κραυγαλέα λανθασμένος, που αν μειωθεί το εισόδημα μιας κατηγορίας μισθωτών που είναι πάνω από το όριο της φτώχειας (ας πούμε, για παράδειγμα, αν το εισόδημα των δημοσίων υπαλλήλων μειωθεί) και όλα τα άλλα εισοδήματα παραμείνουν ως είχαν προηγουμένως, ο δείκτης θα καταγράψει μείωση του ποσοστού φτώχειας. Η ευρωπαϊκή στατιστική υπηρεσία (Eurostat) γνωρίζει την ανεπάρκεια του δείκτη και για το λόγο αυτό δημοσιεύει και έναν άλλον, διορθωμένο, δείκτη που λαμβάνει ως κριτήριο το κατώφλι φτώχειας μιας αρχικής χρονιάς (π.χ. το 2008). Η ελληνική κυβέρνηση διαλέγει όμως από την πραγματικότητα ό,τι τη βολεύει, και αν δεν τη βολεύει καθόλου, φτιάχνει ένα φανταστικό ομοίωμά της.

Αυτά είναι μόνο δύο από τα παραδείγματα των ασκήσεων μετα-αλήθειας, στα οποία επιδίδονται οι Συριζαίοι. **Αλλά δεν θα μπορούσαμε να παρακάμψουμε και το πιο πρόσφατο: οι συντάξεις δεν πρόκειται να μειωθούν·** να μια ακόμη αλήθεια, η οποία όμως εμφανίστηκε από την κυβερνητική προπαγάνδα με τρόπο τέτοιο ώστε μια μεγάλη μερίδα των συνταξιούχων (και μη) να μην αντιληφθούν ότι οι προβλεπόμενες από τη μνημονιακή πολιτική μειώσεις θα εφαρμοστούν τελικά από το 2020 και για όλες τις επόμενες χρονιές· διότι η μισή αλήθεια ήταν πρωτοσέλιδο και η

άλλη μισή (η σημαντικότερη) ήταν μια υποσημείωση.

Το τραγικό και το κωμικοτραγικό

Η μετα-αλήθεια είναι ακριβώς αυτό που έκανε η ναζιστική προπαγάνδα και φέρει το όνομα του γκεμπελισμού, αλλά τότε βέβαια τα συμφραζόμενα αυτής της πρακτικής ήταν διαφορετικά: τότε η παραμόρφωση της πραγματικότητας (αυτού δηλαδή που όντως συμβαίνει να υπάρχει) γινόταν το δοχείο για τις πιο ευτελείς τάσεις της ανθρώπινης ύπαρξης, για τον ετερόκλητο νοητικό και συναισθηματικό χυλό που είναι ο καθημερινός ναζισμός. Αυτό ισχύει και στον υπαρκτό, σημερινό ναζισμό. Πρόκειται για διαδικασία φασιστικοποίησης με την ισχυρή έννοια του όρου, επειδή τώρα πια δεν πραγματοποιείται μόνο «από τα πάνω», από το Κόμμα ή από το Κράτος· πραγματοποιείται επίσης «από τα κάτω», αναδύεται δηλαδή μέσα στους κόλπους των ίδιων των υποτελών κοινωνικών τάξεων. Ακόμη χειρότερα: η άνοδος της μετα-αλήθειας, ως όχημα του ναζισμού, δημιουργεί και υποδοχές για τη συμμαχία του με μερίδες της αστικής τάξης, που ως συνήθως βλέπουν σε αυτόν το κοινωνικό ρόπαλο με το οποίο θα καθυποτάξουν όλες τις ιστορικές τάσεις κοινωνικής χειραφέτησης, από τον κομμουνισμό και τον σοσιαλισμό μέχρι τα κινήματα κοινωνικών δικαιωμάτων. **Ακόμη και σε μια συγκυρία σαν τη σημερινή, με τις δυνάμεις της κοινωνικής χειραφέτησης στο ναδίρ της ισχύος τους, ακόμη και τώρα η άρχουσα τάξη ενδιαφέρεται για το ρόπαλο του ναζισμού, επειδή διακατέχεται από άσβεστο μίσος που δεν καταλαγιάζει με την πολιτική της νίκη, αλλά ζητάει εκδίκηση ακόμη και πάνω στο ημιθανές σώμα του κομμουνισμού, του αναρχισμού και όλων όσων τόλμησαν μέχρι σήμερα να αμφισβητήσουν την κυριαρχία της.**

Η μετα-αλήθεια, ο γκεμπελισμός, είναι πολιτική πρακτική του ναζισμού, παλιού και νέου, είναι όμως πολιτική πρακτική και της κυβέρνησης του Σύριζα. Τα ιστορικά συμφραζόμενα, οι ιστορικές συνθήκες και οι στόχοι είναι βέβαια διαφορετικοί, και η άσκηση της πρακτικής της μετα-αλήθειας από μόνη της δεν

κάνει κάποιον ναζί. Έτσι, δίπλα στην τραγική μορφή ύπαρξης της μετα-αλήθειας στο ναζισμό, ιστορικό και σύγχρονο, μπορούμε να τοποθετήσουμε την κωμικοτραγική μορφή της συριζαϊκής μετα-αλήθειας, αυτής της κωμικής όπερας, της οποίας όμως η γελοία πλευρά δεν είναι καθόλου αθώα.